

مصطفی قاسمیان

با گذشت یک سال از ترور ناجوانمردانه سردار شهید حاج قاسم سلیمانی، انتظار می‌رفت هنرهای نمایشی برای تصویر کردن این شخصیت مهم تاریخ معاصر، حرکتی جدی را آغاز کنند. با این حال بررسی خراسان نشان می‌دهد در این مدت سخن جدی از ساخت فیلم سینمایی درباره ایشان به میان نیامده و برخی اخبار از تولید تنها یک مینی سریال در مرکز سینما فیلم وابسته به سازمان صداوسیما حکایت دارد که آن هم هنوز در مرحله تحقیقات است و برای رسیدن به آنتن، راه درازی در پیش دارد. مستندنمایش «سرباز» به کارگردانی حسین پارسایی، محصولی از بنیاد رودکی وزارت ارشاد، تنها اثر نمایشی است که قرار است در سالگرد شهادت سردار سلیمانی، در تالار وحدت اجرا شود. گزارش پیش‌رو به بررسی ابعاد مختلف پرداخت هنرهای نمایشی به شخصیت سردار شهید می‌پردازد.

یک سنت معمول در فرنگ

در سینمای غرب، تولید آثاری مرتبط با زندگی قهرمانان نظامی و غیر نظامی، امری مرسوم و پذیرفته شده است؛ تا آن جا که کمتر چهره مهم و شاخصی در تاریخ معاصر کشور های اروپایی و آمریکایی صاحب سینما وجود دارد که زندگی وی دستمایه اقتباسی سینمایی یا تلویزیونی قرار گرفته نشده باشد یا حداقل به شخصیت وی در حاشیه یک فیلم یا سریال، پرداخته نشده باشد. از آن جا که این گونه آثار خصوصاً درباره چهره های نظامی، با اکشن و جنگ همراه است، فی نفسه واجد جذابیت های مخاطب پسند در اماتیک نیز هست که اگر چه هزینه تولید بالایی را طلب می کند، اما اغلب با بازگشت سرمایه همراه است و اقتباس های نمایشی را از آن ساده تر می کند. آثاری چون «پاتن» درباره جورج پاتن ژنرال آمریکایی جنگ جهانی دوم و «طولانی ترین روز» درباره سرهنگ بنجامین و اندروورت از نمونه های شاخص این آثار در هالیوود است. آثار پرشماری نیز با تمرکز بر افسران، درجه داران و حتی سربازانی ساخته شده که در جریان جنگ یا پس از آن از خود رشادت هایی نشان داده اند. از این دسته آثار می توان به «دسته برادران» اثر استیون اسپیلبرگ، «دشمن پشت دروازه ها» به کارگردانی ژان-ژاک آنو و «۱۹۱۷» اثر سم مندس و «سه تیغ اراهی» اثر مل گیسون اشاره کرد.

وجوه در اماتیک زندگی شهید

شهید حاج قاسم سلیمانی در دوران مبارزات طولانی خود، چه در دوران دفاع مقدس و چه پس از آن و چه در جریان جنگ سوریه و عراق، در نبردهای سرنوشت ساز و لحظات حساسی حضور داشته که می تواند دستمایه محصولات فراوان نمایشی باشد. عملیات های «الفجر ۸» و «طریق القدس» از جمله عملیات های مهم دفاع مقدس است که در آن ها سردار شهید سلیمانی به عنوان یکی از فرماندهان نقش داشته است. وی همچنین از فرماندهان اصلی محور مقاومت در جریان جنگ با گروه های تروریستی تکفیری در منطقه بود که در وقایع سرنوشت سازی چون شکست محاصره آمرلی و نجات اربیل از چنگ داعش نقش مهمی ایفا کرد. نقش نیروی قدس سپاه پاسداران به فرماندهی سردار سلیمانی، در نابودی داعش و سایر گروهک های تکفیری در منطقه غیرقابل انکار است. همه این وقایع که بارها دستمایه فیلم های مستند قرار گرفته، بستر بسیار مناسب و جذابی برای

حضور حاج قاسم در پشت صحنه فیلم «۲۳ نفر»

اقتباس های دراماتیک است. بی تردید رزمندگان و خانواده های اسیر تروریست ها خاطرات تکان دهنده و چشمگیری از این اتفاقات دارند که پس از دراماتیزه شدن، برای ساخت فیلم و سریال بسیار مناسب است.

ماجرای نامشخص مینی سریال

چند ماه پس از شهادت سردار، نخستین اظهار نظر ها در خصوص ساخت سریالی درباره ایشان آغاز شد. به گفته علی داریابی معاون استان های صداوسیما، این مهم به معاونت سینما سپرده شده است. در اوایل امسال نیز خبرگزاری تسنیم، سیدمرتضی فاطمی را تهیه کننده این سریال معرفی کرد. فاطمی تنها تهیه کننده کی مجموعه «هوش سیاه ۲» را در مقام تهیه کننده در کارنامه دارد. او فرزند سیدعباس فاطمی رئیس مرکز سیمای استان های صداوسیماست و بیشتر به عنوان مجری برنامه هایی چون «۱۸۰ درجه» در شبکه افق و «اختیاریه» در شبکه ۵ شناخته می شود. فاطمی تاکنون هیچ جزئیاتی درباره این سریال را رسانه ای نکرده و آخرین اطلاع رسانی وی درباره این سریال، مربوط به سه ماه قبل است که ضمن اعلام پیگیری پروژه در مرحله تحقیقات، انتخاب کارگردان و معرفی هر گونه عوامل ساخت این سریال را تکذیب کرد و در عین حال، از مذاکره با بهترین عوامل خبر داد. در نهایت آن چه واضح است، این که یک سال از شهادت سردار حاج قاسم سلیمانی گذشته، هنوز نه تنها از کلید خوردن فیلم یا سریالی درباره زندگی این شهید شاخص تاریخ جمهوری اسلامی خبری نیست، بلکه به نظر می رسد این پروژه حتی به مرحله طرح فیلم نامه نیز نرسیده است.

چالش های نمایش سردار

با همه آن چه گفته شد و ذکر این امر که در لزوم نمایش تصویر دراماتیک از شخصیت شاخصی چون شهید سلیمانی، تردیدی نیست، اما پرداختن به شخصیت های واقعی، همواره پیچیدگی های خود را دارد که چالش هایی را پیش روی سازندگان قرار می دهد. نخست آن که شمار نهادهای مرتبط با شخصیت های شناخته شده زیاد است و هماهنگی گروه سازنده اثر نمایشی با همه این نهادها، امری دشوار است. از طرفی هزینه تولیدات نمایشی جنگی بالاست و در اقتصاد نحیف سینمای ایران، رقمی چشمگیر است که باید تأمین شود. از سوی دیگر گاه دست فیلم ساز در پرداختن به شخصیت های شناخته شده، چندان باز نیست و ممکن است نمایش نکته ای خاکستری درباره زندگی سوژه اصلی یا اطرافیان وی که از لوازم مسلم یک درام است، با اعتراضاتی مواجه شود.

محسنی نسب: برخی بودجه نامتعارف می خواهند

اما درباره چالش های پیش روی سینمای ایران برای پرداختن به ابعاد عظیم شخصیت شهید سلیمانی، با محسن محسنی نسب تهیه کننده و کارگردان باسابقه سینما گفت و گو کردیم. وی درباره فیلم سازی با موضوع شخصیت های مهم انقلاب و دفاع مقدس به خراسان گفت: «همه فیلم هایی که درباره شخصیت های بزرگ انقلاب ساخته شده اند، به نظر می رسد طوری هدایت شده اند که به آن اشخاص حتی نزدیک هم نشده اند. چرا باید درباره شهید چمران «چ» ساخته شود؟ تصویر نیرومندی که از شهید چمران وجود دارد، به کاراکتر منفعل «چ» تبدیل شده است. مشابه آن برای غلامرضا تختی اتفاق افتاده است که فیلم آن هیچ ربطی به یک قهرمان و الگو ندارد. وی افزود: «اگر قرار باشد درباره شهید سلیمانی نیز فیلم هایی مشابه این آثار ساخته شود، خدا کند که ساخته نشود!» محسن محسنی نسب در پایان با اشاره به پروژه های احتمالی درباره زندگی شهید سلیمانی اظهار کرد: «ساخت چنین فیلمی بودجه زیادی می خواهد، اما دولت بودجه فرهنگی مناسبی ندارد. برخی فیلم سازان منتظرند بودجه غیرمتعارفی برای ساخت فیلم ایشان بگیرند که امروز این بودجه وجود ندارد، ولی سال آینده احتمالاً بودجه را خواهند گرفت و فیلم بدی نیز خواهند ساخت.» در پایان البته باید گفت که وسواس و مراقبت جدی در انتخاب و شروع پروژه های کلان سینمایی درباره سردار شهید سلیمانی ضروری است، چرا که تجربه فیلم های انتقادبرانگیزی مانند «پایان نامه»، «طوفان شن»، «گام های شیدایی» و... نشان داده اولین ها از یک واقعه مهم می تواند در ادامه و دیده شدن ابعاد دیگری از موضوع موثر باشد. در صورتی که نخستین تجربه سینمایی درباره سردار سلیمانی موفق باشد، راه برای موفقیت آثار بعدی باز خواهد شد.